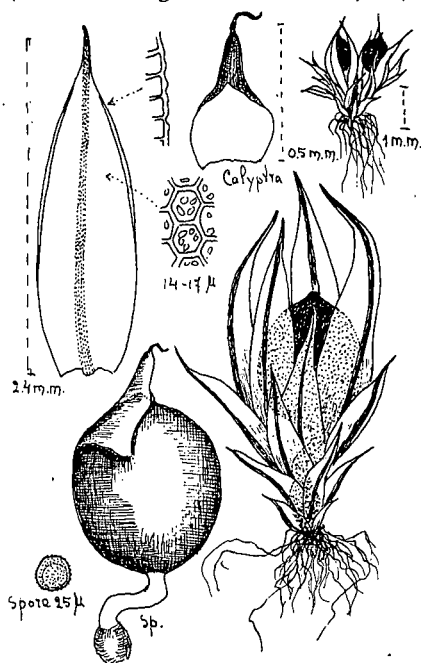

(met tekeningen van de schrijver)

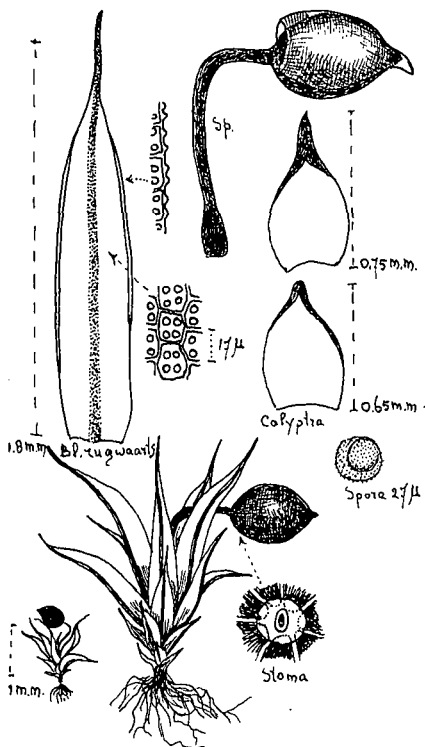
Phascum cuspidatum Hedw. var. *curvisetum*.

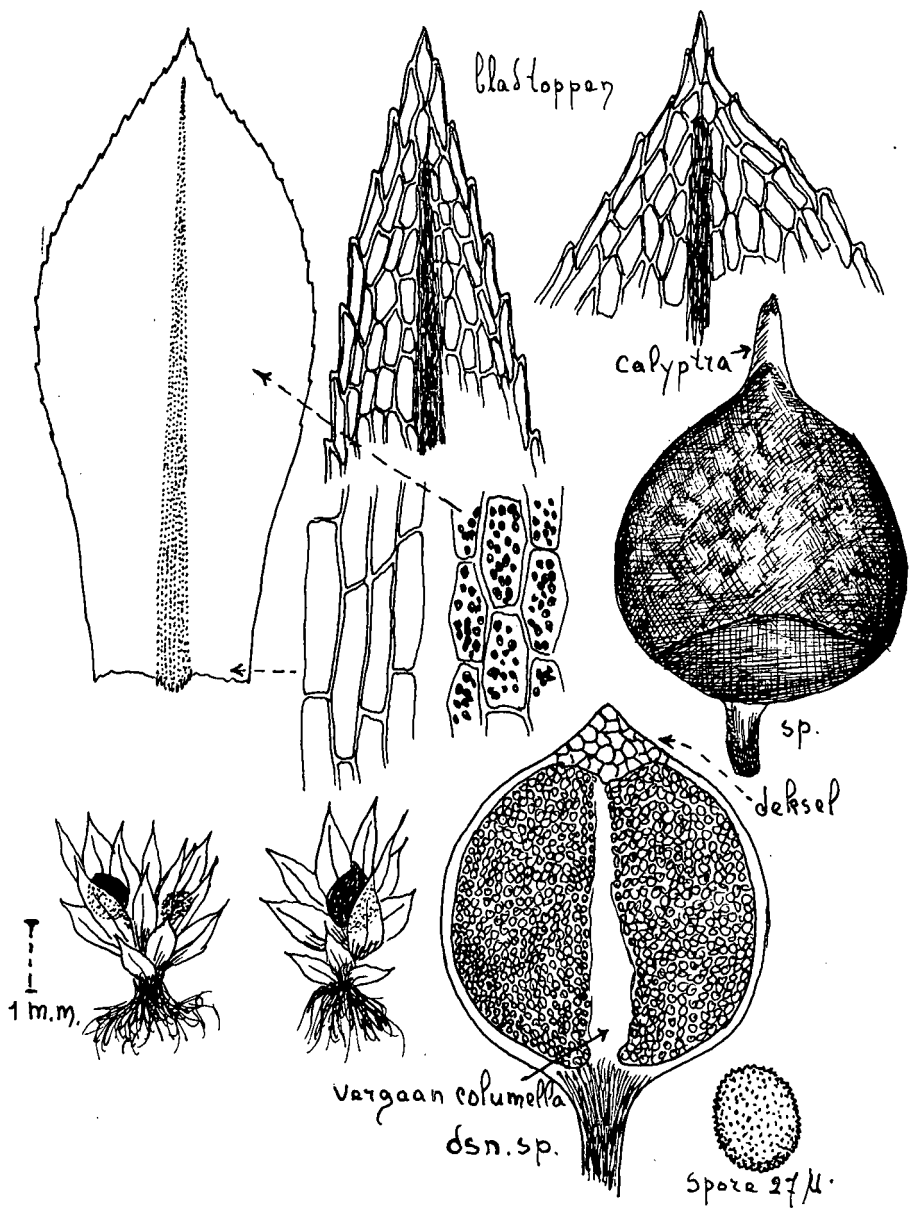
mosontwikkeling gering. Vooral op de steeds bewerkte kleiakkers is mosgroei bijna onmogelijk. Indien echter de akker in het najaar en winter onberoerd blijft, zullen er toch wel enkele soorten zich snel kunnen ontwikkelen, b.v. *Phascum cuspidatum* en *Anisothecium schreberianum*.

De beste plaatsen om de vaak zeer kleine plantjes te vinden, zijn: betreden plaatsen, langs paadjes, op vaste bodems met een schrale grasbegroeiing, klei- en leemputten en steile kantjes. Ook kleihopen uit greppels en sloten leveren wel wat op. De wintermaanden zijn, bij niet vriezende weer, het gunstigst om op onderzoek uit te gaan.

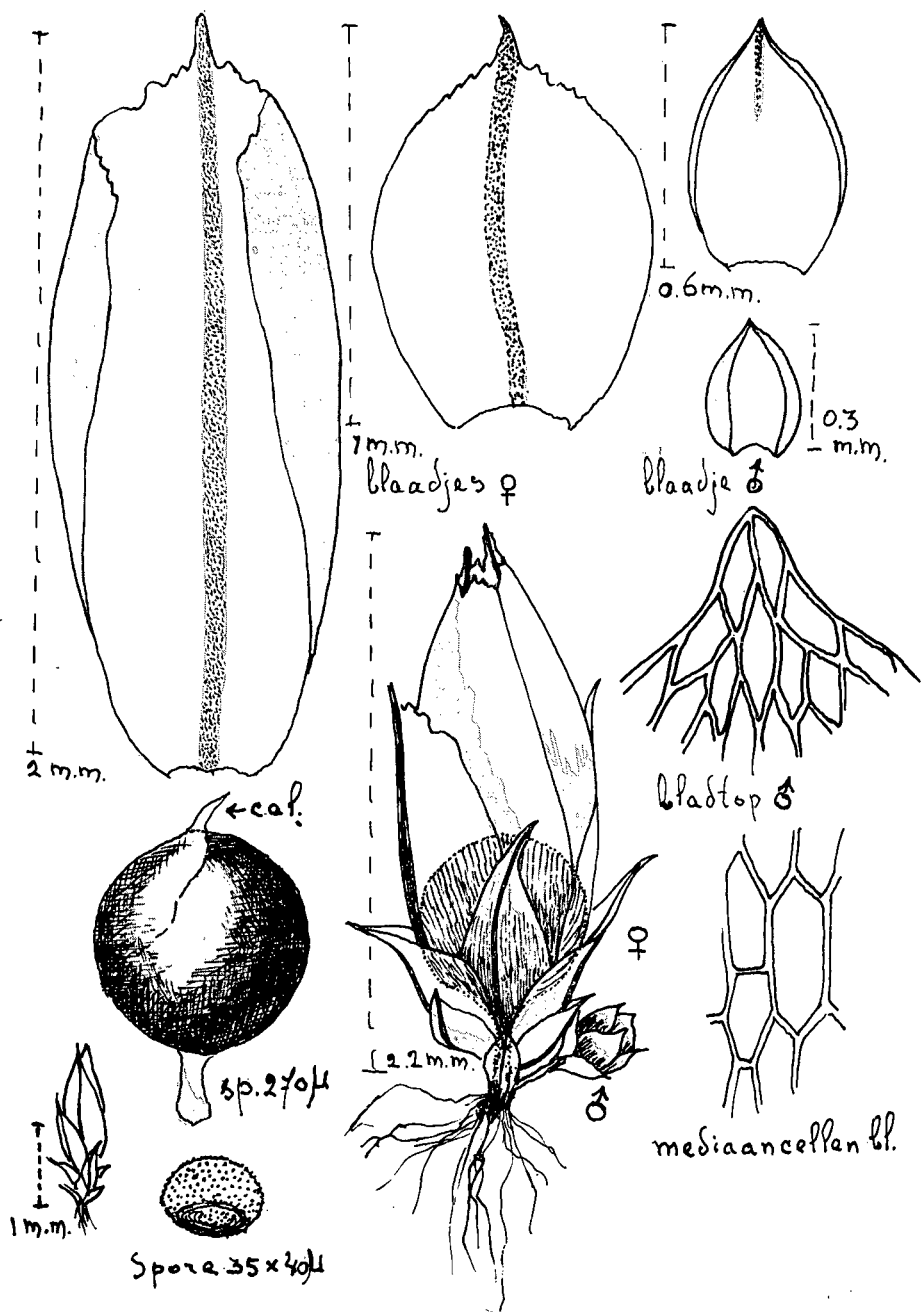
In Noord- en Zuid-Holland treffen we op de polderklei veelvuldig *Phascum cuspidatum*, *Weissia contro-*

In het algemeen verwacht men op leemige en kleiige gronden weinig mossorten. Het is veel spectaculairder het onderzoek in te stellen in moerasen, vennen, bossen, op stronken of gesteenten. De buit is daar veelal groot en verrassende vondsten worden op die plaatsen gedaan. Toch zal bij nauwkeurig onderzoek de soortenrijkdom van de kleimossen erg meevallen. We zullen echter weinig grote soorten aantreffen en vooral geen uitgestrekte vegetaties van mosskussens. Doordat klei spoedig wegspoelt door regens en ook snel overgroeit met grassen en andere forse planten, is de kans op een langdurige

Phascum curvicolla Hedw.

Physcomitrella patans (Hedw.) B.S.G. (Schin op Geul, op leembodem. Sept. 1946)

Acaulon muticum (Hedw.) C. Muell. (Bemelen, op lemige open plaatsen. April 1948).

versa, *Dicranella schreberiana*, *Barbula unguiculata* en *Barbula fallax* aan. Ook *Pottia*- en *Bryum*-soorten zijn altijd te vinden.

Op lemige paadjes, b.v. in Noord-Brabant, vinden we bij goed zoeken *Pleuroidium subulatum* en *Pleuroidium acuminatum*.

Zuid-Limburg is, zoals te verwachten, rijk aan soorten. De *Barbula*'s en *Didymodon*'s zijn overal. Ook de twee millimeter grote *Physcomitrella patens* en *Acaulon muticum* treffen we er aan. Van *Phascum cuspidatum* vinden we er de variëteit *curvisetum*. Uit dit geslacht is ook *curvicolle* te vinden. Deze heeft een langere seta, terwijl het sporangium iets langwerpiger is. Om nog enkele te noemen: *Hymenostomum microstomum*, *Pottia lanceolata* en *Pottia minutula*. Deze laatste is moeilijk te herkennen, een gedeeltelijk vergaan peristoom in één der kenmerken.

In het algemeen hebben de mossen een langgesteeld sporangium of kapsel, terwijl de vorm daarvan op een urtje of cylinder gelijkijkt. Onder de klei-mosjes treffen we vaak niet- of kort gesteelde kapsels aan, terwijl dit laatste bijna of geheel knikkerrond is. Doordat de steel (seta) zo kort is, is het sporangium vaak geheel tussen de blaadjes verscholen. Een veld-determinatie is dan ook nauwelijks mogelijk. Het huikje (calyptra) is erg teer.

Als u de tekening van *Acaulon muticum* bekijkt, ziet u naast de ruim 2 mm grote vrouwelijke plant het kleine krap $\frac{1}{2}$ mm grote mannelijke plantje staan. Het is een bijzonder echtpaar.

Van de overige Nederlandse mossoorten zijn er nog enkele met ronde kapsels, zonder of met lange seta, te vinden, o.a. *Bryum marratii*, *Philonotis fontana*, *Bartramia ithyphylla* en - *pomiformis*, *Catoscopium nigrum*, *Ephemerum serratum* en *Pottia truncatula*.

Zoals bij de afgebeelde mossoorten te zien is, ontbreken de peristoomranden. De sporen komen via rotting van de kapselwand vrij. Bij *Physcomitrella patens* is duidelijk te zien, dat er in het sporangium een lege ruimte is ontstaan, de columella is namelijk zeer vergankelijk.

U moet eens uitrekenen hoeveel sporen van $\pm 27 \mu$ er in het sporangium gaan; de doorsnede hiervan is 0,6 mm. Denk daarbij ook aan de columella.

Waarnemingen, waar men zich over verheugt

De weegbreeën zijn echte windbloeiërs, zodat ze de hulp van insecten bij de bestuiving kunnen missen.

Dr Jac. Thijsse vertelt in het album „De bloemen en haar vrienden” hoe de middelste weegbree (nu ruige weegbree genoemd) wel eens bezoek van insecten krijgt.

Thijsse doet het voorkomen alsof dit een vrij gewoon verschijnsel is.

Het was werkelijk een verrassing voor mij dit eens waar te kunnen nemen. Op 6 juni zag ik, hoe een hommelt met een roestbruin borststuk en zwart achterlijf met witte punt druk de ruige weegbree bevloog. Van andere bloemen wilde het dier niets weten en verzamelde op alle weegbreeën in de buurt stuifmeel. De korfjes aan de schenen waren volgetast met het bleek-lila stuifmeel.

Hebben meer K.N.N.V.-ers dit kunnen waarnemen?

Het zal interessant zijn, daar iets over te horen.

Jan Frentrop